

Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita	
Fakulta	Pedagogická
Obor řízení	Pedagogika
Uchazeč	<i>PhDr. Martin LACHOUT, Ph.D.</i>
Pracoviště uchazeče	katedra germanistiky Filozofické fakulty UJEP v Ústí nad Labem
Habilitační práce (název)	<i>Uplatňování komunikačních strategií při mluveném projevu v cizím jazyce</i>
Oponent	Prof. Dr. Barbara MERTINS
Pracoviště oponenta	Institut für deutsche Sprache und Literatur, Fakultät Kulturwissenschaften, Technische Universität Dortmund

Text posudku (rozsah v rámci předepsané osnovy dle zvážení oponenta)

a. Aktuálnost námětu

Předložená habilitační práce kolegy Lachouta je rozsáhlé dílo obsahující celou řadu zásadních podnětů jak pro lingvodidaktiku, tak pro osvojování cizích jazyků. Práce se zabývá významem komunikačních strategií při mluveném projevu v cizím jazyce. Toto téma je aktuální nejen z pohledu lingvodidaktického, obecnělingvistického a psycholingvistického, ale i z perspektivy praktické a společenské: jako nikdy v minulosti není učení cizích jazyků stěžejní nejen pro profesní uplatnění (nejen mladých lidí), ale z mého pohledu znamená ovládnutí cizího jazyka též přiblížit se k dané kultuře, a tudíž jejímu alespoň částečnému porozumění. Zvláště s přihlédnutím na volbu jazykového páru čeština-němčina shledávám zaměření předloženého výzkumu zcela zásadní. Na tomto místě bych si dokonce dovolila poznámku filozoficko-praktickou: Německo jako jeden z našich nejdůležitějších topograficko-historických sousedů je pro porozumění jazykově-kulturního povědomí a kořenů české kultury primární.

Výzkum Martina Lachouta přispívá k obecným teoriím a náhledům na osvojování cizích jazyků v lingvodidaktickém kontextu. Nesporným pozitivem je inovativní a velmi svědomitý přístup k empirickému zkoumání komunikačních strategií u nerodilých mluvčích němčiny. Zde je nutno zmínit, že zkoumání těžko uchopitelných lingvistických osvojovacích prostředků v experimentálním designu je mimořádně obtížné, neboť tyto prostředky se vědcům zřídka podaří zachytit objektivně. V práci Martina Lachouta spatřuji opravdový přínos pro empirické zkoumání osvojování cizího jazyka a komunikačních strategií.

b. Přístup k řešení

Habilitant přistupuje k řešení tématu své habilitační práce velmi důkladně. Jak už jsem zmínila, práce je velmi obsažná a sestává z 15 kapitol, přičemž poslední dvě jsou věnovány diskusi, resp. závěru. Práce je velmi dobře strukturovaná a celkově čtenář jen těžko ztratí "červenou nit" souvislostí. Práce má dvě zásadní části, první, věnovanou teoretickému pojetí problému, a druhou (od kap. 8), věnovanou vlastnímu výzkumu. Důkladnost, resp. i detailnost předložené práce je velkým kladem a zároveň i úskalím habilitačního výkonu kolegy Lachouta: některé teoretické kapitoly (např. 4.2 Modely komunikační kompetence, či

kap. 6.2 Klasifikace komunikčních strategií) jsou natolik detailní, že čtenář může lehce ztratit celkový nadhled. To platí i pro část empirickou, zvláště při prezentaci vyhodnocování dat či způsobu transkripce mluvených projevů. Důležitá poznámka – aby nedošlo k nedorozumění – nestavím v potaz relevanci všech těchto dílčích aspektů, ale detailnost jejich prezentace. Naopak velmi pozitivní se mi jeví formulace hypotéz na začátku rukopisu (kap. 3) či vysoká transparentnost při popisu celkového empirického přístupu a práce s daty. Vzhledem k tomu, že předložená práce je lingvodidakticky zaměřená, pokládám za velmi chvályhodné, že kolega Lachout má otázku realizace vlastních výsledků i výsledků převzatých z jiných studií stále na paměti.

c. Použitá metodologie

Metodologie použitá v habilitační práci kolegy Lachouta spojuje elicitaci mluveného projevu a analýzu spontánních mluvených dat. Celková analýza se zaměřuje na frekvenci využitých komunikačních strategií a jejich podíl v celkovém objemu nasbíraného korpusu. Než přihlédnou k několika nedostatkům použité metody, chtěla bych znovu poukázat na to, že habilitant se maximálně zasadil o to, aby ryze kvalitativně-interpretací data získaná elicitací jazykové produkce zobjektivizoval. Tato objektivizace byla provedena vzhledem k snadardům v lingvistickém prostředí velmi kvalitně s využitím inferenční statistiky. Dále je chvályhodné, že kolega Lachout kontroloval i jiné, nelingvistické proměnné a statisticky je vyhodnotil (např. pohlaví, druh oboru atd.). Na tomto místě bych ještě jednou chtěla pozitivně vyzdvihnout celkovou transparentnost při práci s daty a jejich prezentaci, a to ve všech fázích empirického výzkumu.

Jako základní nedostatek shledávám, že nebylo provedeno kódování dat nezávislými hodnotiteli, jež by v tomto ohledu zaručilo shodu (tzv. "inter-coder agreement"). Z pohledu ekologické validity není možné garantovat reprezentativnost a validitu jakýchkoli kvalitativních dat, aniž by byl vykonán tento stěžejní krok. I když se mi tento nedostatek jeví jako zásadní, je nutné přihlédnout k tomu, že v tradiční lingvistice, resp. didaktice, nejsou tyto vědecké standardy ještě zcela etablovány, a proto to neshledávám jako vážnou výtku, ale jako důležitou výzvu do budoucna. Co se týče rozmanitosti a množství vytyčených hypotéz, dovolila bych si poznamenat, že méně znamená více.

d. Kvalita a správnost dosažených výsledků

S přihlédnutím k již formulovaným konstatováním shledávám, že kolega Lachout se jednak velmi dobře orientuje v relevantních teoreticko-empirických přístupech, jednak se svými výsledky empirického bádání vztahuje k relevantním teoriím, vypořádává se s nimi a do jisté míry je i doplňuje. Velkými klady jsou: a) logická struktura práce, b) důslednost, c) propojení teorie a empirie, d) velká svědomitost při sbírání a interpretaci dat, e) konsekventně aplikované lingvodidaktické ukotvení. Bylo by možné kriticky hodnotit některé výroky, např. v ohledu genderových rozdílů v neuronálním zpracování řeči, zejména pak v propojení s hypotézou kritického věku při osvojování/nabývání řeči. Zde kolega Lachout nezohledňuje výsledky aktuálních neurolingvistických a psycholingvistických studií, ale dovoluje si zásadní výroky, které bohužel ve světle dnešního výzkumu již nejsou zcela platné. Celkově se však naprosto přikláním k názoru, že pro lingvodidaktické uplatnění jsou dosažené výsledky práce Martina Lachouta velmi relevantní a zároveň otvírají dveře pro další výzkum tohoto typu.

e. Původnost dosažených výsledků

Jak jsem již několikrát zmínila, výzkum představený v předložené habilitační práci je originální, samostatně provedený a v mnoha dílčích aspektech inovativní. Znovu poukazuji na velmi povedené propojení teoretických přístupů, modelů a vlastní empirické práce.

f. Uplatnitelnost výsledků pro rozvoj oboru a další bádání

I v tomto ohledu jsem se již vyjadřovala pozitivně: uplatnění výsledků je zvláště v lingvodidaktice němčiny v českém kontextu velmi relevantní a může přispět k revitalizaci výuky německého jazyka v českém prostředí, zvláště pak v kontextu školní výuky. Pro další výzkum by bylo velmi potřebné zajistit již zmíněnou shodu mezi jednotlivými kódovacími dat, stejně jako by bylo velmi zajímavé teoretické předpoklady a výsledky kvalitativního výzkumu přezkoumat v psycholingvistických paradigmatech zaměřujících se např. na rozhraní organizace mentálního lexikonu a využití komunikačních strategií.

g. Uplatnitelnost výsledků v praxi

V tomto ohledu lze poukázat na předchozí odstavec. K tomu bych ještě chtěla zmínit, že v celé práci se odrážejí dlouholeté pedagogické zkušenosti habilitanta jako vysokoškolského učitele, což ještě podtrhává relevantnost výzkumu pro praxi.

h. Formální úprava a jazyková úroveň práce

Po formální stránce není práci co vytknout, v některých pasážích se vyskytují nečetné překlepy a chyby v interpunkci. K tomuto se vyjadřovat mi nepřípadá vzhledem k rozsahu práce podstatné, neboť působení lidského faktoru se nikdy nelze vyhnout. Co chci pozitivně vyzdvihnout je vynikající grafické zpracování s názorným a funkčním použitím barev. Konečně chválím i jazykovou stránku předložené práce, jež je po stylistické stránce i s ohledem na vědeckou argumentaci velmi dobrá.

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce (počet dotazů dle zvážení oponenta) ...

1. Kolega Lachout indetifikoval řadu komunikačních strategií, jež mohou pozitivně ovlivnit osvojování cizího jazyka v mluveném projevu. Otázka je, do jaké míry jsou tyto strategie přenosné do jiných modalit, jako např. poslechu, porozumění a psaní. Z teoretického hlediska je též zajímavé se zamyslet nad tím, zda komunikační strategie jako takové jsou v různých modalitách řečového projevu různé.

2. S ohledem na psycholingvistické modely osvojování, resp. reprezenatce cizích jazyků v mozku a myslí by mne zajímalo propojení výsledků lingvodidaktiky např. s těmito přístupy: Kees de Bot et al. (2007), *A Dynamic Systems Theory approach to second language acquisition*, *Bilingualism: Language and Cognition* 10(1), s. 7–21 nebo Hulstijn, J. H. (2015), *Language proficiency in native and non-native speakers: Theory and research*. Amsterdam: John Benjamins.

3. Zajímalo by mne rozvinutí stručného doporučení pro nácvik v kapitole 13: především s ohledem na praktické využití výsledků, tj. jaké výzvy se s tím v praxi spojují, zvláště pak s přihlédnutím k tomu, že výuka jazyků zpravidla není individuální, ale provádí se s většími skupinami žáků. Dojde-li v obhajobě k zodpovězení této otázky, výslovně si přeji konkrétní návrhy.

Závěr

Habilitační práce Martina Lachouta „Uplatňování komunikačních strategií při mluveném projevu v cizím jazyce“ **splňuje** požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Pedagogika.

v Dortmundu dne 12.02.2018
